

Rebelka z bazénu. Čtyřnásobná olympijská vítězka Fraserová a její boj s autoritami

12.11.2023 - Luboš Brabec | Česká olympijská

Americký diskař Al Oerter se, jak známo, v roce 1968 zapsal do historie jako první sportovec, který na čtyřech olympijských hrách v řadě dokázal získat zlatou medaili.

Ale klidně ho mohla o pár dnů později napodobit australská plavkyně Dawn Fraserová. V letech 1956, 1960 a 1964 třikrát ovládla závod na 100 metrů volný způsob, jenže obhajovat prvenství i na OH v Mexiku jí nebylo dopřáno. Na vrcholu slávy totiž dostala do vlastního svazu desetiletý disciplinární trest. Být rebelem se úplně nenosilo ani v šedesátých letech.

Patřila k nejlepším plavkyním historie a ve své době byla světovou hvězdou. Snad každý sportovní fanoušek s jenom trochu větším rozhledem znal její jméno. Denně jí chodilo tolik dopisů, že kdyby na každý odpověděla, spát by chodila po půlnoci, jak říkala.

Přitom se systematickým plaveckým tréninkem začala až relativně pozdě. Ve čtrnácti letech. Tehdy si talentu hubené dívky ze sydneyského předměstí Balmai všiml kouč Harry Gallagher.

Narodila se jako osmé dítě chudého přístavního dělníka, a proto to nikdy ve snobském sportovním prostředí neměla jednoduché. Při tréninku dřela, jak byla zvyklá z domova, ale také nahlas říkala, co si myslí, a vlastně nikdy nebrala příliš ohled na to, jak se její chování zamlouvá ostatním.

Pokud bylo pro světový sport v padesátých a šedesátých letech něco charakteristické, pak rozhodně skutečnost, že ho stále ještě řídili zkostnatělí pánové, kteří myšlenkově ustrnuli o pár desítek let zpátky. Závodníci byli v jejich očích téměř nesvéprávné osoby, které neměly nárok na vlastní názor, natož aby směly prosazovat své zájmy. Jejich hlavním úkolem bylo poslouchat příkazy trenérů a svazových funkcionářů.

Fraserová poprvé narazila na olympijských hrách v roce 1960. To už byla dávno plaveckou šampionkou, ostatně na předchozích OH v domácím Melbourne získala dvě zlaté medaile a měla na kontě několik světových rekordů. V Římě si funkcionáře nahněvala tím, že odmítla nastoupit do jedné ze štafetových rozplaveb, aby se mohla soustředit na svoji hlavní trať, 100 metrů volný způsob.

Byť domů přivezla zlato ze stovky a dvě štafetová stříbra, dostala disciplinární trest. Měla zakázáno jezdit na zahraniční akce. Dál směla trénovat, dál mohla závodit, ovšem pouze na území Austrálie. Přišla o řadu příležitostí ukázat se v Evropě a USA, ale aspoň na Hrách britského společenství v Perthu v roce 1962 dokázala, že je královnou bazénu, když brala čtyři zlaté medaile.

Krátce před tím zlepšila svůj světový rekord na kraulařské stovce (patřil jí od roku 1956 do roku 1972!) na historický čas pod minutu. Dokázala to čtyřicet let po té, co milník jako první pokořil Johny Weissmüller, plavecké eso dvacátých let a později slavný filmový Tarzan. Agentura AP ji dokonce vyhlásila světovou sportovkyní roku – této pocty se dočkala teprve jako druhá žena, jež nebyla občankou USA.

Krátce před olympiádou v Tokiu byla omilostněna, ale v té době ji trápily úplně jiné starosti. Havarovala s autem, které narazilo do neosvětleného nákladáku stojícího na kraji cesty, a nehodu nepřežila její matka. Byla to další rodinná tragédie. Už dříve jí zemřel nejstarší bratr na leukémii a otec na rakovinu.

Ačkoli jí okolí zrazovalo od plánu letět do Japonska, nakonec se na tokijské soutěže dokázala skvěle připravit. S pílí sobě vlastní. Opět obhájila zlato na sto metrů volný způsob – a stala se vůbec prvním plavcem historie, který v individuálním závodě získal olympijské prvenství třikrát v řadě. Po ní to dokázali až Krisztina Egerszegiová, Katie Ledecká a samozřejmě opakovaně Michael Phelps. Po návratu domů se dočkala nebývalých ovací. Pojmenovali po ní bazén, kde se naučila plavat, a byla zvolena nejlepším sportovcem Austrálie.

Na začátku dalšího roku se provdala a odletěla na líbánky. Když se vrátila, přišel šok. Australský plavecký svaz ji potrestal zákazem startů na deset let! Bylo jí sedmadvacet a prakticky to znamenalo konec kariéry. Důvod? Nevhodné chování na olympiádě v Tokiu. Distanc dostaly i tři mladší plavkyně; na tři, resp. čtyři roky.

Bylo jí vyčítáno, že se opakovaně nechovala loajálně k vedení reprezentace a snižovala autoritu trenérů i funkcionářů. Prvním prohřeškem bylo, že se zúčastnila slavnostního zahájení Her, ačkoli australským sportovcům, jež čekaly soutěže v prvních třech dnech, to vedení výpravy zakázalo.

Druhý černý puntík si připsala za to, že do závodů nastupovala ve starých reprezentačních plavkách. Jak tvrdila, nové jí nevyhovovaly, škrtily ji u krku a vůbec jejich střih nebyl komfortní.

Předhazovalo se jí i to, že rebelským přístupem negativně ovlivňovala mladé reprezentační kolegyně. A pochopitelně ji nepomohlo ani extempore ze závěru pobytu v Tokiu, kdy oslavovala s pozemními hokejisty a po zkonsumování nemalého množství pív jim přišlo jako dobrý nápad ukrást vlajku z císařského paláce. Úkolu se zhostila Fraserová. Jenže ji chytla policie a průšvih byl na světě. Co na tom, že nejmenší problém s tím měl právě císař Hirohito. Když se pobaveně dozvěděl, že hříšnicí je jedna z největších hvězd Her, věnoval jí vlajku jako suvenýr.

Dawn Fraserová měla nikoli neoprávněný pocit, že to, co by se mužům prominulo, u ní vyústilo v exemplární trest. Nejvíc jí však vadilo, že neměla možnost se jakkoli hájit. Svaz vynesl verdikt – a nedalo se nic dělat, nebylo odvolání.

Později se snažila domoci se zrušení verdiktu, ale roky právních tahanic skončily neúspěchem. Dosáhla aspoň finančního odškodnění od australských novin za to, jakým způsobem o kauze psaly.

Přitom Fraserová nikdy netvrdila, že by byla vzornou slečinkou. Například si po závodech a trénincích dopřávala pivo. A nijak to neskrývala. Pomohlo jí odbourávat stres a také se vyrovnávat s rodinnou tragédií. Bohužel pro ni spojení „žena a pivo“ společnost šedesátých let příliš netolerovala. „Byla jsem vychovaná tak, abych mluvila pravdu a byla upřímná. Přineslo mi to řadu problémů,“ vzpomínala později.

V autobiografii *Behind the surface* (Pod povrchem), vydané právě počátkem roku 1965, přiznala i to, co dnes ví snad každý. Tedy že sportovci se v olympijské vesnici nechovají nijak zakřiknutě. Baví se, oslavují medaile, zapíjejí neúspěchy a – světe div se – nebrání se ani sexu.

Ironií osudu krátce po vynesení desetiletého disciplinárního trestu byla Fraserová, jako čtyřnásobná olympijská vítězka a držitelka 39 světových rekordů, uvedená do Mezinárodní plavecké síně slávy. Ani to nezměnilo stanovisko australského svazu, stejně jako četné přímluvy ze zahraničí a tlak fanoušků.

I když nemohla závodit, u plavání zůstala. Propagovala nové modely plavek a stala se trenérkou. V květnu 1968, po více než třech letech, byl nakonec trest zrušen. Ale na návrat bylo pozdě. V Mexiku pouze sledovala, jak její tři krajanek končí už v semifinále kraulařské stovky a vítězná Jan Henneová z USA stačí ke zlatu čas 1:00,0. Víc než o vteřinu horší, než byl její světový rekord. Ona sama prý ještě v té době stovku uměla za 1:01.

Už o rok dřív byla Fraserová oceněna Řádem britského impéria a získala i nejvyšší australské vyznamenání. Koncem 70. let byl o ní natočen film Dawn! A když se dvacáté století chýlilo ke konci, byla vyhlášena jeho nejlepší australskou sportovkyní. V roce 2000, při slavnostním zahájení Her v Sydney, se stala členkou štafety s olympijským ohněm, jednou z posledních před tím, než ho slavnostně zapálila další velká sportovkyně Cathy Freemanová.

Zkoušela se prosadit i v politice a jako nezávislá se dostala do parlamentu státu Nový Jižní Wales. Dlouho u toho však nevydržela. Zato se občas ve veřejném prostoru pouštěla do výroků, nad nimiž mnozí kroutili hlavou. Jako když počínání australských tenistů Nicka Kyrgiose a Bernarda Tomice okomentovala, že pokud se neumějí chovat, ať se vrátí do zemí svých předků. Vzápětí se za svá slova omluvila. Možná si uvědomila, že její otec také přišel z Evropy a její chování ne vždycky splňovalo aktuální společenské normy.

<https://www.olympijskytym.cz/article/rebelka-z-bazenu-ctyrnasobna-olympijska-vitezka-fraserova-a-je-ji-boj-s-autoritami>